

УДК 64.016:64.0.432

АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ РЕСТОРАННИХ ПОСЛУГ В ХАРКОВІ ТА ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

ОЛЕНА ЖЕГУС,
канд. екон. наук., доцент
кафедри маркетингу і комерційної діяльності
Харківського державного університету харчування та торгівлі

МАРІЯ МИХАЙЛОВА,
асистент
кафедри маркетингу і комерційної діяльності
Харківського державного університету харчування та торгівлі

В сучасних умовах ресторанний бізнес в Україні є одним з найбільш перспективних елементів індустрії туризму та гостинності, який демонструє стабільну динаміку розвитку.

За складних умов господарювання ресторанний бізнес став чи не єдиним видом економічної діяльності, що стабільно розвивається, не зважаючи на зниження темпів економічного розвитку, про яке свідчить падіння темпів росту ВВП в Україні у 2012 р. до 100,2% з 105,2% у 2011 р. У I та II кварталі 2013 р. негативна динаміка збереглася, й за попередніми даними він скоротився спочатку на 1,1%, а потім – ще на 1,3%. В той же час товарооборот ресторанного господарства в Україні протягом 2009-2012 рр. стабільно зростає (табл. 1), у 2010-2011 рр. приріст становив більш 20%, у 2012 р. темпи приросту дещо знизилися до 13,2%, що свідчить про уповільнення розвитку ринку ресторанного господарства на фоні уповільнення темпів розвитку економіки України [1].

З таблиці 1 видно, що роздрібний товарообіг закладів ресторанного господар-

ства в Україні зростає. Спад товарообігу у 2009 році пояснюється глобальною кризою та тимчасовим зниженням споживчої здатності на цей період.

Не дивлячись на кризу з таблиці видно, що у Харківській області спаду протягом досліджуваного періоду не відбувалось навіть у 2008-2009 роках, тому можна стверджувати, що в місті Харкові та Харківській області в цілому сприятливе бізнес-середовище для ведення даного виду бізнесу. В Харківській області тенденції розвитку ринку ресторанних послуг майже відповідають загальнонаціональним. Товарооборот ресторанного господарства також щорічно зростає, проте темпи росту є дещо нижчими: у 2010-2011 рр. приріст склав 15-16%, у 2012 р. – знизився до 10%. Серед областей України за обсягом товарообороту ресторанного господарства Харківська область посідає 4 місце із показником 534 млн. грн. Незначно більший товарооборот ресторанного господарства у 2012 р. мав місце лише у Київській, Дніпропетровській та Донецькій областях. Це свідчить про значну роль розвитку ресто-

Таблиця 1

Динаміка роздрібного товарообігу ресторанного господарства
в Україні та Харківській області [1]

Рік	Роздрібний товарооборот ресторанного господарства в Україні, млн. грн.	Темп росту, %	Роздрібний товарооборот ресторанного господарства в Харківській області, млн. грн.	Темп росту, %
2008	8380	100	457	100
2009	8106	96,7	491	107,4
2010	9509	117,3	601	122,4
2011	11369	119,6	719	119,6
2012	12559	110,5	829	115,3

ранного господарства в Харківській області у національних масштабах. В цілому на область приходить близько 6% товарообороту ресторанного господарства України [3].

Не зважаючи на зростання товарообороту ресторанного господарства, мережа закладів, як в Україні, так і в Харківській області скорочується (табл. 2), що є негативним чинником. Внаслідок цього зни-

жується забезпеченість населення закладами ресторанного господарства та місцями у них.

Необхідно відзначити наявність регіональних особливостей розвитку ринку ресторанних послуг. Що стосується Харківської області, то в регіоні, не зважаючи на негативні загальнонаціональні тенденції, мережа ресторанного господарства динамічно розвивається.

Таблиця 2.

Мережа закладів ресторанного господарства [3]

Рік	Кількість об'єктів	Темп росту, %	Кількість місць у закладах, тис.	Темп росту, %
Україна				
2008	24946	100	1636	100
2009	24031	96,3	1620	99
2010	23369	97,2	1595	98,5
2011	22918	98,1	1571	98,5
2012	21619	94,3	1521	96,8
2012/ 2008, (%)	87,0	-	93,0	-
Харківська область				
2008	1687	100	117	100
2009	1658	98,3	118	100,9
2010	1592	96	116	98,3
2011	1651	103,7	115	99,1
2012	1687	102,2	118	102,6
2012/ 2008, (%)	100,0	-	101,0	-

У структурі мережі підприємств ресторанного господарства Харківської області протягом 2008-2012 рр. також відбулися певні зміни, але вони здебільшого носили позитивний характер. В цілому кількість об'єктів в мережі ресторанного господарства в Україні за досліджуваний період зменшилася та склала 87% у 2012 р. по відношенню до 2008 р., проте в Харківській області – не змінилася. Крім того, в Харківській області кількість місць в об'єктах мережі ресторанного господарства має так само позитивний показник – 101%, але в Україні даний показник зменшився та склав 93% [4].

Особливості розвитку мережі ресторанного господарства в Харківській області у 2005-2012 рр.:

- ✓ суттєве переважання у структурі мережі закладів типу кафе: у 2005 – 81,1% (в Україні – 64,1%); у 2012 – 66,8% (в Україні – 54,9%);
- ✓ збільшення кількості ресторанів та їх частки у мережі: в цілому за досліджуваний період більш як у два рази з 24

до 50 закладів, що свідчить про розвиток даного сегменту та загострення конкуренції між закладами даного типу;

- ✓ тенденція щорічного зниження кількості кафе, за 8 років вона скоротилася на 30% або на 92 об'єкти. Саме кафе на сьогодні потребують перегляду концепції своєї діяльності та активізації маркетингової діяльності й застосування маркетингових інструментів залучення споживачів.

На сьогоднішній день в середньому по Україні забезпеченість об'єктами ресторанного господарства на 10000 населення становила 5 підприємств, в той же час у Харківській області ситуація краща – 6 підприємств на 10000 населення. Кількість місць в об'єктах ресторанного господарства на 10000 населення у Харківській області становила у 2011 р. 418 місць, в Україні – 344. Але наведені показники для Харківської області є нижчими, ніж нормативні, які затверджені Наказом Міністерства економіки

України від 12.10.2009, № 1111, відповідно до яких, для міста із населенням більш 1 млн. осіб норматив становить 7,5 місць на 10000 тис. населення. Внаслідок цього ринок ресторанних послуг має потужний нереалізований потенціал й умови для подальшого розвитку: збільшення закладів ресторанного господарства та товарообороту.

Отже, сучасна мережа закладів ресторанного господарства характеризується потужним нереалізованим потенціалом, що обумовлює достатні можливості розвитку як для підприємств, що вже діють на ринку, так й для тих, що будуть відкриватися, але за умов використання ними сучасних інструментів та принципів маркетингу, маркетингового планування. Також потрібна державна підтримка розвитку галузі, зокрема місцевих органів влади. Для чого доцільно розробити регіональну цільову програму розвитку ресторанного господарства, метою якої має бути прискорення розвитку мережі

ресторанного господарства й підвищення забезпеченості населення мережею відповідно до нормативів, а також забезпечення належного рівня обслуговування споживачів.

Для обґрунтування маркетингових рішень необхідним є оцінка ринкових можливостей, яка передбачає необхідність прогнозування ринку. Враховуючи суттєвий вплив економічних та соціальних чинників на діяльність закладів ресторанного господарства, встановлений під час проведеного PEST-аналізу, в процесі маркетингового планування на підприємствах ресторанного господарства необхідно прогнозувати тенденції розвитку ринку ресторанних послуг залежно від зміни макроекономічної ситуації, соціально-економічних чинників.

Стабільність діяльності підприємств в Україні в тому числі й закладів ресторанного господарства ускладнюється динамічністю та невизначеністю маркетингового середовища. В процесі стратегічного

аналізу методом PEST-аналізу визначено загрози та можливості розвитку сфери ресторанних послуг. При цьому виявлено, що суттєвими загрозами, що стримують розвиток ринку ресторанних послуг, є низький рівень якості життя населення, обмежений платоспроможний попит через низький рівень доходів населення, незначна частка витрат на ресторани послуги у структурі споживчих витрат.

Результати прогнозування ринкової ситуації методом екстраполяції, тобто відповідно до наявних тенденцій, свідчать про можливі позитивні тенденції розвитку ринку ресторанних послуг в Україні та Харківській області. За наявної тенденції очікується щорічне зростання обороту ресторанного господарства в Україні та Харківській області. За прогнозами в Україні у 2015 р. він сягне 19174 млн. грн., у Харківській області – отже перевищити 1143 млн. грн. (табл. 3).

Імовірність такого розвитку ринку ресторанних послуг висока за умов стабілізації макроекономічної ситуації та покращення соціально-економічної

ситуації, оскільки попит на ресторани послуги багато в чому залежить від темпів економічного та соціально-економічного розвитку, в тому числі від підвищення рівня та якості життя населення.

В Харківській області роздрібний товарооборот ресторанного господарства виявився еластичним від ВРП, за умов збільшення ВРП на 1% оборот ресторанного господарства збільшуватиметься на 1,27%. Отже, для розвитку регіонального ринку ресторанних послуг в Харківській області вкрай важливим є прискорення темпів економічного розвитку.

В результаті проведених розрахунків визначено різні варіанти прогнозу обороту ресторанного господарства від соціально-економічної ситуації. За прогнозом методом кореляційно-регресійного аналізу встановлено, що із її покращенням в Харківській області оборот ресторанного господарства у 2014 р. збільшиться майже до 1380 млн. грн., у 2015 – перевищить 1506 млн. грн. Отримані прогнози свідчать про достатньо високі темпи розвитку ринку ресторанних

Таблиця 3

Прогнозування роздрібного товарообороту ресторанного господарства в Україні та Харківській області на 2013-2015 рр.

Роки	Роздрібний товарооборот ресторанного господарства, млн. грн	
	В Україні	У Харківській області
2005	4327	209
2006	4671	225
2007	6561	322
2008	8380	457
2009	8106	491
2010	9509	601
2011	11369	719
2012	12559	829,0
Прогноз		
2013	15687,9	935,19
2014	17431	1039,1
2015	19174,1	1143,01

послуг в Харківській області за умов дотримання досягнутих темпів економічного розвитку, який на даний момент характеризується позитивною динамікою зростання ВРП.

В цілому проведені розрахунки свідчать про позитивну динаміку розвитку ринку ресторанних послуг в Україні та Харківській області, прогнозується щорічне зростання роздрібного товарообороту ресторанного господарства. Цьому сприятимуть оптимістичні прогнози економічного розвитку країни та регіону, а також зростання доходів населення, підвищення рівня життя. Слід відзначити значний потенціал розвитку ринку ресторанного господарства, що уможливило розвиток галузі в цілому та підприємств, зокрема.

За результатами проведеного дослідження виявлено стан та специфіку ринку ресторанного господарства у Харківській області [4]:

- ✓ тенденції у демографічній ситуації області, соціально-економічна криза негативно відобразилася на діяльності підприємств ресторанного господарства та ринку в цілому;
- ✓ існує проблема вибуття з ринку і переспеціалізація підприємств, які некон-

курентоспроможні в сучасних умовах, що приводить до зміни кількості підприємств та структури мережі ресторанного господарства у Харківській області;

- ✓ нові заклади ресторанного господарства характеризуються невеликою кількістю місць для одночасного обслуговування споживачів;
- ✓ для сучасного ринку послуг ресторанів характерним є нетривалий життєвий цикл – один-три роки.

Ринок ресторанного господарства Харківської області не є достатньо розвиненим, але має значний потенціал. За сучасних умов перед підприємствами ресторанного господарства постає три послідовних завдання:

- 1) виживання в умовах кризи;
- 2) забезпечення конкурентних переваг та пошук шляхів їх посилення;
- 3) пошук, розвиток та освоєння нових сегментів ринку.

Першочерговим завданням підприємств ресторанного господарства у сучасних умовах є протидія кризовим явищам, забезпечення усталеної конкурентоспроможної позиції, а стратегічна мета має полягати у стійкому економічному зростанні. Вихід із кризи потребує

прискорення запровадження сучасних інструментів маркетингу у діяльність підприємств ресторанного господарства, що має стати надійною базою для зростання їх конкурентоспроможності, розвитку галузі та національної економіки в цілому [4].

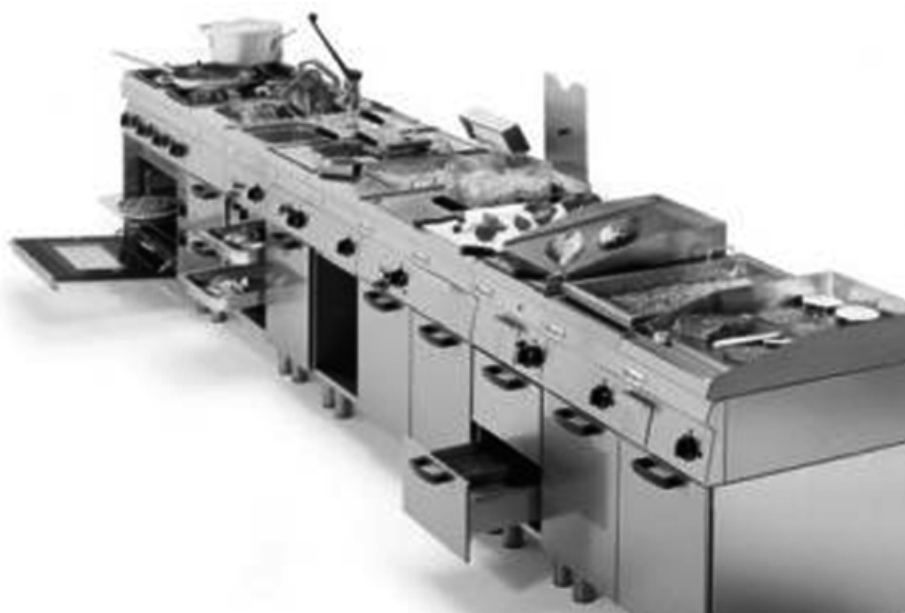
Для забезпечення сприятливих умов щодо подальшого розвитку ринку ресторанних послуг та ресторанного господарства пріоритетними напрямками роботи Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації вважаємо наступне:

- ✓ організація та контроль діяльності підприємств ресторанного господарства (рівня та якості послуг, що надаються, їх відповідності вимогам) [2];
- ✓ організація та проведення регіональних конкурсів професійної майстерності працівників сфери ресторанного господарства, а також конкурсу «Кращий заклад ресторанного господарства»;
- ✓ залучення закладів ресторанного господарства до обслуговування міських торжеств, спортивних і святкових

заходів, а також організація та контроль їх підготовки і проведення;

- ✓ розгляд звернення громадян стосовно роботи підприємств ресторанного господарства [2];
- ✓ сприяння залученню інвестицій для розвитку галузі, яка є важливою складовою туристичної сфери, що сприятиме розвитку її інфраструктури [5];
- ✓ організація загальнодоступної інформаційної бази щодо стану та тенденцій розвитку ринку ресторанних послуг та закладів ресторанного господарства;
- ✓ організація та проведення за підтримкою місцевих органів влади конференцій, семінарів, форумів щодо перспектив та напрямів інноваційного розвитку галузі;
- ✓ розробка та реалізація у межах Регіональної програми розвитку споживчого ринку Цільової програми розвитку галузі ресторанного господарства

В цілому Харків та Харківська область мають значний потенціал для розвитку, як галузі ресторанного господарства, так і економіки загалом. Про це свідчить те, що у Харкові добре розвинена промисло-

вість, забезпеченість паливно-енергетичними ресурсами, цивілізована транспортна інфраструктура, сільське господарство має великі запаси, сфера обігу товарів та послуг свідчить про високий рівень добробуту населення, зменшення кількості безробітного населення, стабільне зростання середньомісячної заробітної платні, своєчасна виплата пенсій, надання соціального захисту населення, постійне проведення заходів з охорони здоров'я, постійне спостереження за демографічним станом та підтримка молоді та сімей, удосконалення умов для отримання освіти та навчально-виховного процесу, покращання матеріально-технічного стану закладів культури, підвищення рівня фізичної культури та спорту, охорона праці та навколишнього середовища, регулярна політика розвитку підприємств, банківської системи, залучення інвестицій.

Для підвищення ефективності реалізації наявного потенціалу розвитку сфери ресторанного господарства вкрай важливим є удосконалення її державного регулювання.

Джерела

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <<http://www.ukrstat.gov.ua/>>.
2. Департамент підприємництва та споживчого ринку Харківської міської ради [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.uprcity.kharkov.ua/>
3. Жегус О.В., Михайлова М.В. Розвиток мережі ресторанного господарства у регіонах/ Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: Зб. наукових праць ХДУХТ Харків, 2011 р. С. 519-526.
4. Жегус О.В., Михайлова М.В. Стан та тенденції розвитку ринку ресторанного господарства в Харківській області/ Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: Зб. наукових праць ХДУХТ Харків, 2010 р. С. 671-677.
5. Михайлова М.В. Регіональні особливості розвитку ресторанного господарства Харківської області/ Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: Зб. наукових праць ХДУХТ Харків, 2011 р. С. 683-688.